

مادری، دیگر فقط یک نقش سنتی نیست

محققان در مطالعه‌ای تازه، تجربه مادران را درباره نقش مادری واکاوی کرده‌اند؛ نقشی که امروز دیگر محدود به تعریف‌های سنتی گذشته نیست و در حال بازتعریف است.

محققان در مطالعه ای تازه، تجربه مادران را درباره نقش مادری واکاوی کرده اند؛ نقشی که امروز دیگر محدود به تعریف های سنتی گذشته نیست و در حال بازتعریف است.

به گزارش ایسنا، خانواده در دهه های اخیر دستخوش تغییرات عمیقی شده است. ساختار سنتی که در آن نقش ها از پیش تعیین شده و کم تغییر بودند، امروز جای خود را به الگوهای متنوع تری داده است. زنان، به ویژه در شهرهای بزرگ، بیش از گذشته در آموزش عالی، بازار کار و فعالیت های اجتماعی حضور دارند. همین حضور گسترده تر، تصویر آنان از خود و نقش هایشان را نیز تغییر داده است. در این میان، نقش مادری که زمانی بیشتر در چارچوبی ثابت و سنتی تعریف می شد، اکنون به یک فرایند پویا و در حال تحول تبدیل شده است. زنان امروز تلاش می کنند میان خواسته های فردی، اهداف شغلی و مسئولیت های خانوادگی تعادل برقرار کنند؛ تعادلی که همیشه ساده و بی چالش نیست.

از سوی دیگر، شاخص های جمعیتی نیز نشان دهنده این تغییرات هستند. در بسیار یاز مناطق کشور میزان فرزندآوری در سال های اخیر کاهش یافته و افزایش سن ازدواج دختران، بالا رفتن سن مادران در نخستین تولد و افزایش آمار طلاق مشاهده می شود. همزمان، سهم زنان در تحصیلات دانشگاهی و فعالیت های اقتصادی رشد کرده است. این تحولات نشان می دهد که نگرش به خانواده و مادری در حال بازتعریف است. با این حال، با وجود اهمیت این تغییرات، پژوهش های اندکی به طور مشخص به تجربه زیسته مادران پرداخته اند. همین خلأ پژوهشی، ضرورت انجام مطالعه ای دقیق در این زمینه را برجسته می کند.

در همین راستا، معصومه کرم زاده طولارود از گروه جامعه شناسی و علوم اجتماعی دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز، به همراه یکی از همکاران دانشگاهی خود و با همکاری دانشگاه گیلان، پژوهشی درباره تحولات نگرشی زنان نسبت به نقش های مادری در میان مادران انجام داده اند. این پژوهش که بر تغییر نگاه زنان به مادری و بازتعریف این نقش تمرکز دارد، تلاش کرده است تصویری روشن از تجربه های جدید مادران ارائه دهد و نشان دهد مادری امروز چه ابعاد تازه ای پیدا کرده است.

روش این تحقیق کیفی بوده است، یعنی پژوهشگران به جای استفاده از پرسشنامه های آماری گسترده، به سراغ گفت وگوهای عمیق با خود زنان رفته اند. بدین منظور از مشارکت ۲۵ نفر از زنان شهر رشت بهره گرفته شده است. داده های به دست آمده سپس با روش «تحلیل مضمون» بررسی شدند؛ روشی که در آن پژوهشگر با مرور دقیق گفته ها، الگوها و مفاهیم اصلی را استخراج می کند.

یافته های این مطالعه علمی نشان می دهند که نگرش مادران رشتی به مادری، ابعاد تازه ای پیدا کرده است. مفاهیمی مانند «مادری جبرانی»، «مادری مشارکتی»، «مادری انتخابی و اکتسابی» و «مادری شبکه ای» در سخنان آنان برجسته بوده است. برای مثال، برخی زنان مادری را راهی برای جبران محرومیت های پیش از ازدواج یا دوران زندگی مشترک می دانند. گروهی دیگر بر تقسیم مسئولیت های خانه و مراقبت از کودک با همسر تأکید دارند که از آن با عنوان مادری مشارکتی یاد شده است. همچنین توجه به عواطف و احساسات زنانه، اهمیت دادن به اوقات فراغت و تلاش برای حفظ هویت فردی، از دیگر مضامین مهم در تجربه این مادران بوده است.

پژوهش نشان می دهد که ارزش های زنان دیگر تنها از مسیر مادری سنتی تعریف نمی شود. آنان در کنار مادر بودن، به دنبال همسری برابر، استقلال نسبی اقتصادی، مشارکت اجتماعی و حفظ تمایز فردی خود هستند. درواقع، هرچند همچنان نقش مادری برایشان اهمیت دارد، اما می کوشند آن را با سایر ابعاد زندگی هماهنگ کنند. چالش «تصاد کار و خانه» همچنان برای بسیاری از آنان وجود دارد، اما با کاهش تعداد فرزندان، استفاده از شبکه های حمایتی زنانه و گفت وگو با همسران، تلاش می کنند این فشار را مدیریت کنند.

نکته مهم دیگر، شکل گیری شبکه های زنانه و مادرانه است. زنان با حضور در جمع های دوستانه یا گروه های اجتماعی، تجربه های خود را با یکدیگر به اشتراک می گذارند و از این طریق سرمایه اجتماعی و فرهنگی خود را افزایش می دهند. این ارتباط ها به آنان کمک می کند احساس تنهایی کمتری داشته باشند و راهکارهای عملی برای حل مسائل روزمره پیدا کنند. همچنین

اشتغال رسمی یا غیررسمی، از کار دولتی گرفته تا فعالیت در بازار سنتی یا کار در منزل، به افزایش استقلال مالی آنان کمک کرده و بر نگاهشان به مادری اثر گذاشته است. در مجموع، مادری برای این زنان مفهومی چندبعدی شده است؛ مفهومی که هم خانواده را در بر می گیرد و هم رشد فردی را.

مقاله علمی پژوهشی برگرفته از این مطالعه در فصلنامه «مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران» وابسته به موسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران منتشر شده است.